

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ
25 поетів української діаспори

Олекса СТЕФАНОВИЧ
Самітник із Боффоло

«Живемо в часах, коли дійшло до того,
що поети мусять виправдовувати своє право на існування
й коли дуже часто не вміють на це спромогтися,
та й самі починають зневірюватися, чи вони потрібні...»
Б.-І. Антонич.

Дано мені в домі Отця
бути поетом Кінця.
О. Стефанович.

У нього було два похорони.

Перший – 8 січня 1970 року, коли налетів густий снігопад на Боффоло.

Отець П. Івахів зберіг для нас імена вісімнадцяти людей, які були на похороні. Дев'ятнадцятий – Вольфрам Бургард із Канади – через негоду запізнився на кілька годин. Він потрапив уже на закидану снігом могилу.

Другий похорон був 23 грудня того ж року.

В історію він ввійшов як день перенесення тлінних останків поета до Бавнд Бруку, на український право славний цвинтар із собором святого Андрія Перво званного.

Стояв погідний день. З-поміж лінєвих білих хмар навіть виглянуло сонце.

За труною ступало двоє людей. Поет Богдан Бойчук і літературознавець Іван Фізер. Усе це ще раз нагадало про велику самотність Олекси Стефановича і за життя. Таким самотнім був хіба що Тодось Осьмачка, який також уже упокоївся на цьому цвинтарі. Вони виявилися тими рослинами, які не прижилися на американському ґрунті.

«Не було тут ні помпезного ритуалу, ні поминальної тризни, ні тих, що в годину смерті інших шукають (собі. – М.С.) публічного самоствердження» (І. Фізер).

Очевидно, Бойчук і Фізер уже тоді відчували, що вони свідчитимуть для історії українського письменства.

Коли Стефанович ще був живий, то про нього знали, що він – живий. І – не більше.

Поет давно мовчав. Він став уже майже спогадом, сторінкою з історії літератури, ба навіть літературною легендою.

Богдан Бойчук навіть про нього довідки у грудні 1965 року. Не відразу йому пощастило з'ясувати: у Боффоло «на розі вулиць Онедей і Філмор є церква св. Миколая, зараз побіч є зелений церковний будиночок, де внизу живе о. Івахів, який притулив на другому поверсі поета Стефановича. Навпроти церкви є українська крамничка, де Стефанович любить бувати і купувати сардинки і цигарки; він бо живе на сардинках і цигарках...».

Сардинки й цигарки додавали хоч трохи відчуття реальності існування поета.

Так почалася спроба Богдана Бойчука знову зробити Стефановича дійовою особою літератури. Бо ж був він присутній у ній лише своїми давніми текстами. Так, як поети минулих епох, що давно вже завершили свій земний шлях.

«Замість біографічної довідки подати лише дату мого народження», – писав він у відповідь на прохання розповісти про себе. Не хотів, щоб про нього в передмові до поетичної публікації мовилося хоч щось, крім цього скупого рядка. Життєву біографію Стефановича ще треба бережно реставрувати й написати. Народився він 5 жовтня 1899 року в селі Милятині Острозького повіту на Волині в родині православного священика Короната. Мати Олександра була з роду Літославських. Від юних літ ступає в батькові сліди й, очевидно, за іншого розвитку подій, а головне – якби його не спокусила муза поезії, теж став би священиком. У 1914 році закінчив духовну школу в Клевані на Рівненщині, 1919-го – Волинську духовну семінарію в Житомирі. З 1922-го по 1929-й навчався на філософському факультеті Карлового університету в Празі, що завершилося докторською дисертацією на тему «А. Метлинський, як поет». Далі він два роки відвідував літературно-мистецькі курси в Українському вільному університеті. Цей високий, худий, вузькоплечий анахорет дивував своєю читаністю в філософії, історії та в теології. Все найважливіше в його житті було не на поверхні, бо загалом життя його бідне на зовнішні події.

В спогадах Галини Лащенко про нього в Празі наголошено: «Любив бувати там, де багато людей, але лишався збоку. Був самотник по натурі, тому не одружився, навіть лякався думки про одруження».

Він переховувався від світу. Втівав у самотність, у слово. Для нього, здається, просто не існувала сучасність – він жив у часах глибинно давніх, реконструйованих його уявою. Для нього ставало мукою звичайне буденне спілкування, в яке йому інколи доводилося вступати. Як мовиться, на рівному місці виникали комічні колізії. У спогадах Марини Антонович-Рудницької є такий анекдотичний епізод з празького періоду його життя:

«Прибігає якимось ранком, ми якраз снідаємо. – «Стефанович, випийте з нами кави!» – «О, ні, ні, я вже снідав», – відповідає засоромлено скромний поет. – «Стефанович, коли ж ви встигли поснідати?» – Довга пауза... «Чи ви сьогодні поснідали?» – «Ні, не сьогодні – позавчора», – нарешті признається він і, після довгих церемоній, випиває горнятко кави...».

Антонович-Рудницька згадує і такий епізод. В одній із найбільших концертних зал Праги мала відбутися жалібна академія пам'яті Симона Петлюри. Бідний, як церковна миша, Стефанович не мав пристойного вбрання й звернувся до найфрантовішого в празькій богемі Василя Хмелюка, відомого художника й менш відомого поета, з проханням позичити йому на цю подію одяг. Хмелюк йому відмовив і написав такого сатиричного вірша:

До мене по штани прийшов поет, –
Бо в бідолашного свої подерті...
Немає в чому продирчать сонет
На святі з приводу одної смерті.

«Стефанович цей інцидент дуже переживав і гнівався на Хмелюка. Що ж до дирчання віршів – то це відповідало правді. Голос поета був низький і досить глухий, ковнір плаща завжди піднятий довкола обличчя, і він бубонів у той ковнір щось абсолютно нерозбірливе. До того ж у Празі тоді взагалі була мода скандувати, рубати вірші, а не рецитувати; тому з авторських читань було тяжко щось второпати. Справжню красу поезії Стефановича можна було відчутти, читаючи її, а не слухаючи його бу-бу-бу в ковнір...»

Стефанович приїхав до Америки з табору переміщених осіб у Міттенвальді (Баварія) наприкінці 1949 року. Його переїздом опікувався парох церкви св. о. Миколая о. Олександр Стеранка. Тривалий час Стефанович мешкав у Боффоло в одному з парафіяльних будинків. Його влаштували на фабрику. Згодом перейшов нічним сторожем у м'ясарню. На кілька років раніше виїшов на пенсію. Майже не брав ніякої участі в громадському українському житті. В нечисленних спогадах знайомих з Боффоло наголошується: поет самував і ховався від світу.

Михайло Лоза в спогадах «Останній період життя Олекси Стефановича» пише: «Дуже часто сторонні люди, знаючи, що в Боффоло проживає Олекса Стефанович, робили закиди українській боффолівській громаді, мовляв: громада не виявляє належної уваги до поета. Обвинувачувати громаду не слід. Олекса Стефанович був людиною психічно хворою. У нього була – коли висловитися популярною мовою – манія переслідування. Любив жити самотньо. Дуже часто господарі, в яких винаймав він мешкання, не мали дозволу заходити до його мешкання. На загал поет ставився до людей з недовірям, підозріваючи, що хтось може зробити йому кривду...».

Будь-яка спроба контакту зі Стефановичем закінчувалася нічим. Він завжди був сам по собі, майже не маючи ніяких стосунків із тамтешньою українською громадою. Спробувавши раз, і вдруге, й утретє зорга нізувати його літературні вечори й наткнувшись на його глухий опір, Стефановича лишили в спокої. Щоправда, поетові забезпечили фінансову допомогу місцевого відділу Українського конгресового комітету Америки. Завдяки підтримці земляків мав він і безкоштовне медичне обслуговування та безкоштовне мешкання. А їх, до речі, поет міняв одне за одним.

М. Лоза згадує, що останнє мешкання Стефановича було в будинку Андрійчуків. Але й його він швидко забажав помінати. Захотів знову жити в парафіяльному домі. Переїзд відклали через свята. Поет мав сам обізватися – він готовий до переїзду. Але ніяких вісток од нього не було. Тоді група людей пішла до нього.

Ніхто не відповів на їхній стук. Покликали поліцію. Один із поліцаїв пробрався в приміщення через вікно й відімкнув двері. Вони зайшли всередину й побачили непритомного поета. Його відвезли до шпиталю. Сьогодні вже важко з'ясувати, що стало причиною його знепритомнення. В одних спогадах говориться, що це було від фізичного й психічного виснаження. В інших ідеться про крововилив у мозок.

Стефановича в шпиталі пробували навідувати – він нікого не хотів бачити. Приносили йому харчі, але він нічого ні в кого не брав – як і Осьмачка, підозрював, що його хочуть отруїти. Боявся і шпитальної їжі. Але знайшлася жінка на ім'я Надія Волинець, якій він довіряв і яка виходила його.

Зі шпиталю поета забрали до спеціального притулку в містечку Оден поблизу Бофоло. Там він і зустрів свою останню хвилину, попрохавши про сповідь. Сталося це 4 січня 1970-го. Мав не одну хворобу, але смерть спричинила пневмонія.

Мабуть, з усіх українських письменників у США лише Осьмачка був таким самотнім і неприхисним. Але Осьмачка – вічний мандрівець – утік од себе й од демонів пере слідування, шукав прихистку розтерзаній і знеможеної душі у зміні місць, а Стефанович зачався, затамував подих, творчо занишк у цьому невеличкому містечку. Його також викінчували манії та фобії. Як Осьмачка вважав, що в нього краде образи Павло Тичина, так і Стефанович був свято переконаний, що Маланюк переписує його «Кінецьсвітне». У Маланюковій «Молитві», написаній 1958 року, є такі рядки:

... З'явися, Господи! Зійди на мертву землю,
Діткни десницею застиглого мерця,
Дихни вогнем пречистим!
– І воскресне
Сей безлад плоті, що як дике стерво
Ось розкладається.
І порази!
І порази востаннє.
Адже він,
Знесилений двоїться і троїться.
В останніх корчах. Вже нема личини
Лихого штукаря і лицедія,
Фальшивника і вовкулаки духа,
Грача й удавача пустої гри.

І дивно, що ці рядки він «прив'язав» до себе. Б. Бойчук наводить тодішні слова Стефановича: «Не кажіть йому (Маланюкові. –М.С.), що ви мене бачили. Я друкувався в «Нових днях» під псевдонімом Древлянський, бо як він дізнається, що я ще пишу добрі вірші, то напевно уб'є мене. Ви ж читали його вірш «Молитва», де він говорить: знесилений двоїться і троїться – це про мене, що я під подвійним прізвиськом виступаю...».

Б. Бойчук з вирозуміння вислухав ці моторошні слова, відчувши, що заперечувати Стефановичеві чи щось пояснювати – абсолютно марна справа. Бойчук так прокоментував душевний стан Стефановича: «Комплекс цей, мабуть, витворювався у Стефановича роками, бо ж усім поетам Празької групи доводилося жити в тіні популярності Маланюка. І потреба амбітного (...) поета вийти з тіні на сонце, перетворилася з ходом років на комплекс. Ще в Німеччині Стефанович відмовився прийняти Маланюка і читати йому вірші...». Стефанович не був адекватним і в стосунках із Бойчуком, який узяв у нього добірку віршів для «Сучасності» й для поетичної антології «Координати». Бофолівський затворник ні за що розсердився на нього, звинувативши його в злій волі, і їхнє коротке епістолярне спілкування назавжди урвалося. І ми можемо тільки подякувати Бойчукові за те, що при укладанні «Координат» він разом із Богданом Рубчаком (співупо рядником антології) не став оглядатися на Стефа новича, зважаючи на всі його химерні застереження. Це той винятковий випадок, який не можна кваліфікувати як редакторську сваволю. Майже так Макс Брод зігнорував волю Франца Кафки і зберіг для людства його твори. Упорядники відібрали у Стефановича те, що видалося їм найкращим. «Я певний також, що не поступив згідно з його волею, впорядковуючи це видання (що обіцяв йому зробити ще за життя), бо поет ніколи не дозволив би включати викреслені ним вірші чи різні версії рядків. Але я почувався легким – ніяких спокут не треба. Ми з покійним Олексо Стефановичем, напевно, знайдемо згідність на отій тоненькій лінії, що носить химерну назву: «поезія».

Стефанович лишив по собі кількісно невелику творчу спадщину. Він писав мало, знову й знову повертався до своїх творів, перередаговував і навіть переписував їх. Бували в нього й довгі творчі перерви, а серед них найтриваліша – бофолівське мовчання. Однак у цій спадщині виразно представлено кілька творчих облич.

Цілком слушно мовиться в силуетці «Координат» про таку мозаїчність не просто поетичних настроїв і мотивів, а й навіть світоглядів. Так звана Празька школа, до якої зараховують його історики літератури, – звичайно ж, ніяка не літературна школа, як це, по суті, й буває з усім тим, що проголошують школою.

Наприклад, французькі художники-імпресіоністи чи наші неокласики. Буває, що відмінності між індивідуальностями всередині такої «школи» набагато більші, аніж поміж репрезентантами різних «шкіл». Празька група чи Празька школа – це просто робоча дефініція – історики й літературознавці узгодили, що вони мають на увазі, послуговуючись такими термінами: гроно українських поетів, яких збрала тогочасна Прага (Юрій Дараган, Євген Маланюк, Олекса Стефанович, Оксана Лятуринська, Наталя Лівіцька-Холодна) і які сповідували, за словами критика Державина, імперативи прометеївського світогляду, українського месіанізму і трагічного оптимізму. Тривалий час вони були близькими до донцовського «Вісника», ідейно залежними від нього.

Донцов вимагав вольових патріотичних ритмів, і вони не силували себе, щоб видобути їх у собі. Такі реєстри були справді для них органічні. Вони не форсували й не зривали голос. У Стефановича це найпомітніше в поезіях «Крути», «Крізь смерть», «Шевченко», «Два», «Вічна слава». Тут динамічна думка, виразна

алітераційна «оркестрація», вигадлива лексична партитура з частим вживанням урочистих архаїзмів. Це – вже набуток Праги тридцятих років. У раннього Стефановича цього не було. Ранній Стефанович – поєднання романтика й імпре сіоніста. Перша половина двадцятих років у Празі – це прозорий елегійний настрій і світла палітра. Ось характерний для цього періоду вірш:

Вогонь не гуде. Дим не валить.
Страху нема за стріху.
Не вийшли кричать, бігать, гасить.
Дзвонів не чути. Тихо.
І тільки згори синя вода
Лле на вогонь без краю.
Та скільки не лле, десь пропада, –
Навіть сліду немає.
А полум'я йде, – жадних загат, –
Вибралось вже на вежі
Найвищих дерев. Цілий наш сад
В тихій стоїть пожежі.

Отака стилістика й такі картини з його волинських днів, оповиті ностальгійним серпанком, зустрічаються в нього й пізніше, в проміжках між сюжетами з часів княжої Русі з їх вольовитими ритмами та поміж містичними християнськими строфами.

Чимало поетів і прозаїків мали в собі й критичний хист. Стефанович його не мав.

Рецензії, як і взагалі літературна критика, – це явно не його стихія, бо він не був аналітиком і тлумачем, як, наприклад, Маланюк чи Липа. У вибраному Стефановича є дві його статті: «Олекса Влизько», надрукована 1936 року в «Самостійній думці», та «О. Ольжич (До портрета)», що з'явилася друком в «Українських вістях» у 1949-му. Стефанович не аналізує тексти й не інтерпретує їх, а в основному цитує рядки, які йому подобаються, вряди-годи перемежуючи їх ось такими коментарями: «Навіть осінь, українську тихошелесну заплакану осінь, він «по-своєму, по-юнацькому зрозумів», «Навіть осінь у нього весела» (йдеться про О. Влизька). Але ці цитації не тільки засвідчують Стефановичів безпомильний літературний смак – цікаво простежувати в них, як вирізняє він у поезіях Влизька й Ольжича собі суголосне.

У Влизька його захоплює тремтливе відчуття природи, свіжість поетичної палітри, «романтика шалених літ». Це йому теж було близьке. Бо то – ніби одна з граней його обдаровання. В Ольжича його захоплює «камінність» – уречевленість, предметність, обважнілість, важкість. Коли б треба було збірки Ольжича обхопити однією назвою, то, може, найбільше надавалася би, найкраще прилягла б – «Камінь». Уявляється «камінь на грані», камінь середохрестя доріг. Той, що вказує шлях, який іде «неугнуто і прямо». І ще: «Було в Ольжича якесь особливе прагнення Кінця. Кінця і Початку». Було воно й у Стефановича. Не випадково ж Ольжич так захоплювався Стефановичевим «Кінецьсвітнім» (згадаймо при цій нагоді, що в Ольжича є вірш «Кінецьвість»).

Присвячений Ольжичеві триптих Стефанович за вершує так:

В серці той вираз твій,
Образ той тогосвітній...
Брате по духу мій,
Брате мій кінецьсвітній!

«Поет вінця і кінця» Олекса Стефанович озивається до нас загадками трансцендентальності буття. Здається, саме в бофполівський період він відчув несамовитий опір слова, яке, позбуваючись конкретики й пластики, вібрувало й надривалося, щоб підняти на своєму крилі «камінно»-абстрактний зміст. І, можливо, саме звідти й тому його довге й важке мовчання. А потім – гіркі одкровення. Бо мудрість завжди не солодка, а гірка...

Олекса СТЕФАНОВИЧ

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Мури якісь, хтось ридає на мурах,
А перед мурами степ...
Де б це, скажи мені, вірний мій джуро,
Ми опинилися, де б?

Мрія далека про соняшний вплив –
Пасмуга світла бліда.
Хто це отрути смертельної випив,
Хто це так рано рида?

Чуєш? Зозулю хоче злетіти,
Хоче у далеч кудись...

Чув те квиління жіноче, що вітер,
З мурів здійнявшись, доніс?

Я б, – каже, – в зелень його перенесла,
В зелень з кривавих калюж!
Дайте мені ви для синяви весла!
О, не даєте... Чому ж?..

Чуєш? Ридає до вітра, до сонця...
Впала на камінь, ячить...
О, який сумний, заплаканий сон це!
О, яка гірка це мить!

Прага, 1923.

* * *

Там дзвонять на вежах.
Там дзвони кричать у безмежжя!
Там червоно-червоно. Червоно без меж! –
Там попруги пожеж
Усе небо пережуть!

Там зойки і крики.
Там плач підійнявся великий!
Там упала біда. Там упала на села біда!
Там лютує орда.
Там наїхали дикі!

.....
За гуннами гунни –
І лунають чугунні луни.
Дуднява тупотів: гуди у груди твої.
(Ой ви, струни мої,
Не жахайтеся, струни!)

За хмарами – хмари,
То як ніч, то багряних отари.
Ще не запала за обрій, ще муром одна,
А вже друга стіна
Встає, щоб ударить.

Віквічно в облозі,
У борні, у тривозі, знемозі.
Серце криваве в степах десь вітрами рида:
Ой біда, ой біда
Тій чайці-небозі...

Прага, 1927.

ГЕТСИМАНІЯ

Смертельний піт лице кривавить...
Іде до них, найближчих цих:
Які ж бо ви!.. Години навіть
Не можете для мук моїх...
Не доказав, не міг. Заплакав.
Лежать і сплять собі утрьох.
Підвівся й знов поклався Яків,
Щось зосну викрикнув Петро...

І знов до Батька свого... Знов
Криваво вмилась його твар...
І знову келіх, повен крові,
Вгина вгорі долоню хмар.
«О, пронеси цей келіх, Отче,

Коли це можна... Пронеси!
... Але не так, як Син Твій хоче, –
Хай буде так, як Ти даси!» –

Ні з місця, – вріс у хмару келіх...
І вже вриваються у сад
Огні некликаних факелів,
Вже розливається їх чад.

Прага, 1926.

* * *

Вогонь не гуде. Дим не валить.
Страхи нема за стріху.
Не вийшли кричать, бігать, гасить.
Дзвонів не чути. Тихо.

І тільки згори синя вода
Лле на вогонь без краю.
Та скільки не лле, десь пропада, –
Навіть сліду немає.

А полум'я йде, – жадних загат, –
Вибралось вже на вежі
Найвищих дерев. Цілий наш сад
В тихій стоїть пожежі.

Прага, 1923.
В РОСАХ

Паслися в лузі коні й лошата.
Пасли їх любі-милі дівчата.
Дівчата в росах – ясні, рожеві...
Так смачно в росах паслось коневі,
Так соковито кожен хробустав, –
Трава, мов ліс той, висока-густа...
Розкошували Гливі, Гривасті, –
Про щось іржали Ярині, Васьці,
Про щось іржали Ївці, Ївдосі...
Дівчата й коні – у срібнороссі.

Прага, 1937.

* * *

Не давала ще сонцеві ти
Свого тіла на злотну поталу, –
Тож на луку в полудне піди
І віддайсь його ярому палу!

У білішій за сніг наготі
На зелену приляж оболоню
І під стріли його золоті
Своє лоно підстав, як долоню...

Хай протне тобі тіло наскрізь
Тими стрілами, тими списками,
Хай, п'яне, вицілює скрізь
І пече і пестить до безтями!

Хай пече, як огонь, гаряче, –
Ти не бійсь його, білая Ледо:
Та вогненна любов протече
В молоко твоє злотом і медом...

А як схоче, сп'яніле ущерть,
Залюбить, заголубить до смерти,
То чи ж це не найкраща смерть –
Од голубощів сонця умерти!

Прага, 1921.

РУСАЛКИ

Сонет

У ніч липневую у затишкові балки
Уся розквітлася русалками вода...
Не йдїть до берега, бо буде вам біда, –
В кущах притайтеся й чудуйтеся, рибалки!
Як дивно граються криштального весталки!
А він з високости – зупинена хода –
На них потоками промінними спада
І розсипається між хвилями на скалки...

Хвилини розквіту осяяних утїх...
Який між бризками і плюскотами смїх! –
Неначе сїрбними видзвонюють перснями...

Та ось хитнулися – зїдхнули комиші,
Оселї третїми озвалися пївнями: –
В Днїпровїй заводї – нї слуху нї душі.

Прага, 1930.

МОЛИТВА

О, Ти, що тамо, де Почаїв,
Під небом вставши голубим,
Далеко в простори засяяв
Золотоглавієм своїм,
О, Найсвятїша, Єдина,
До стїп схиляюся чиїх,
Умилостив свого Сина,
Щоб від одра її воздвиг!

Прага, 1926.

БАГРЯНА ПІРАМІДА

Сонет

Від неї кров – сторїками сторїк,
Земля наскрїзь гарячкою просякла.
Вона встає, багряна, хмаросягла,
Уся – нїмий в пустиню синю крик.

Немов живий, прокляттям дише лик...
Чиясь рука, погрозою набрякла,
Возстала в твердь – і впала, і залякла...
Десь увїйшов ще глибше в груди штик...

А в висотї, на виклубленї хмари –
Чорнїш ночей нерукотворнї мари, –
Блїдий, мов плат, у пурпурї від ран,

Весь у страснїй незамкнутостї зору,
Простерся вождь, недвижен, бездихан,
Небострїмку увїнчуючи гору.

Прага, 1928.

НАД ХРИСТОМ

Колишу свою дитину
І співаю їй.
Люляй, люляй, любий сину,
Поки ти ще мій.

Сон-ява мені віщує,
Вітер вість несе. –
Мати бачить, мати чує,
Мати знає все.

Скоро підеш межі люди,
Щоб служити їм.
Шана й дяка тобі буде
На шляху твоїм.
На чолі твоїм корона
І жезло в руці.
В ризах, сину, ти червоних,
Ввесь ти в багреці.

Без упину ллється слава
На мою зорю –
І гримить в народніх лавах:
Радуйся, царю!

І на гору тебе, світе,
Попровадить путь.
Поведуть туди, а звідти
На руках знесуть.

Колишу свою дитину
І співаю їй.
Люляй, люляй, любий сину,
Поки ти ще мій.

Прага, 1940.

ПЕРУН

І кинули його кияни.
І був наказ: як де пристане,
Відбить його від берегів –
І лиш тоді лишить старого,
Коли перейде за пороги.
І він поплив.
І так пливе безустання,
Кремінно вирубаний з дуба;
Ріка, від віку йому люба,
Його несе до цього дня.
І зараз ось, немов у човні,
Пливе по хвильній широті...
Як блисли вуса золоті
Під кров'ю місяця впідповні!..
Ізнов на галяву між хмар
Багряне викотилось коло...
І знову блиска срібне чоло
І злотний вус горить, як жар...
Буремна ніч – його доба:
Як не несло б його глибоко,
Із нетрів рокотного току
Тоді він завжди видиба.
Пливе, прадавньої снаги,
Грози прапервісної повен.

І часто-часто його човен
У наші стука береги.

ЛИСТОПАДОВЕ

Бог та Білий і Чорний.
Серед столу – вага.
Білий – світлеє горне,
Чорний – темне верга.

Твого духу вага то, –
Перед Богом стоїш.
Добрих чинів – багато,
Але злочинів – більш.

Тяжко важить неслава
Сварів, розбрату, зрад.
Та – краплина кривава –
Ось упав – Листопад.

Зазмагалися важки
Парокрильців обох –
І замислився важко,
Щось міркуючи, Бог.

Міттенвальд, 1946.

ЗРЕЧЕННЯ

І ти... З царем отим і богом
Давно вже заодно ти!
Не знаю я його, небого.
І півень – із темноти!

Цей спів, це крильне лопотіння,
Ця жінка з-за одвірка...
Згадав – подався десь у тіні
І розридався гірко.

...Чи й наше серце, брате Петре,
Те каменем лежаче,
Колись у темряві і нетри
Так само не заплаче?

Міттенвальд, 1946.

ІСТИНА

Жив князь колись. Наслухавшись багато,
Що у світах є Істина ясна,
Що між красунь – найкрасніша вона,
Пішов її, вродливицю, шукати.
Ліг змій між гір, мечем його потятий,
Скорилась вод бурхливих ширина,
Дівич-лісів розпалася стіна –
І перед ним встають її палати.
Іде до брам. – Це що таке? Мара?
Звідкіль вона, потворна ця стара,
Що дух її нудніше паху смерти?
Метнулась геть з-під ніг його земля,
Мов хочачи розвертись і пожерти...
І чує він: «Шукав мене? Ось я».

Миттенвальд, 1949.

ЗАЧАТТЯ

Сліпучо вибухли крила,
Взяли у срібний намет...
Радій! Тебе обійме
Найвищя сила!

Твоя предивная дитина
В собі з'єднає обох...
Прийде Чоловікобог,
Між люди – Боголюдина.

«Радій!» – А крила гули,
А з крил задихало жаром...
І раптом полум'ям ярим
Розторг покій навроли!

Од стіп до стелі горів,
Стовпом огненным воздвигся...
Так дивно кущем у висях
Горіла гора Хорив.

Новий гримучий костер!
Як руди терну далекі,
Розкраяв багри і клекіт
Громовий голос тепер...

Твоє ізбрано ество.
Це він, грядущий в утробу,
Воскресне із гробу.
Зверши Рождество!

І руки враз обвились,
І крил ніхто не розійме, –
І ти – в подвійних обіймах,
Огнем пройнята наскрізь...

І чуєш – сила жасна
Нестримно рине у тебе...
Як злива, хлинуло небо
В твої ложесна!..

.....
Німів безсилий язик,
Та серце покірне кріпло...
...Вогонь повернув у срібло –
І зник.

Боффало, 1964.

* * *

Вже в крайсвітні безодні обличчям,
Вже очима туди десь, на спад...
Та земля його просить і кличе:
Оглянись, оглянись назад!

І оглянулось тихо світило,
І спинилось, – весло не гребе...
«Ну чого ж ти, чого, моя мила?...
Дай іще поцілую тебе»...

І метнулись холодні пламена,
І в прощанні німовному мить...

Наче риза на землю червлена,
На півнеба – розливи проміть...

Прага, 1925.

* * *

Вже місяць холодний такий,
Мов цілий – зо срібла і льоду.
Русалки знімають вінки,
Русалки зникають у воду.

А перше – заплюскає їх,
Захлине красу їх дівочу...
З голів заливав їх до ніг,
Любив, цілував їх досхочу...

Минилася, грала луска,
Здавалося, бігала тілом:
Щоночі гатилась ріка
Смарагдом – сапфіром – берілом...

Прага, 1925.